

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

 О. Б. Жильцов
«*02*» _____ 2015 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМ
АНСАМБЛЕМ**

Галузь знань – 0202 «Мистецтво»
Напрямок підготовки – 6.020204 «Музичне мистецтво»
Професійне спрямування – «Сольний спів»
Освітній рівень – перший (бакалаврський)

Інститут мистецтв

2015 – 2016 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.
Заступник директора з науково-методичної
та навчальної роботи

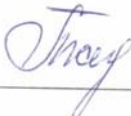
А.О. Таранник

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика роботи з вокальним ансамблем» для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво» напрямку підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво» професійного спрямування «Сольний спів» першого (бакалаврського) освітнього рівня.

Розробник: **Пляченко Тетяна Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв
Протокол від 02 вересня 2015 року № 1.

Завідувач кафедри
інструментально-виконавської майстерності

Т. М. Пляченко

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
I. Опис предмета навчальної дисципліни	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни	6
III. Програма навчальної дисципліни	10
VII семестр. Модуль 1 (лекційний)	10
VII семестр. Модуль 2 (практичний)	12
VIII семестр. Модуль 1 (лекційний)	14
VIII семестр. Модуль 2 (практичний)	16
Орієнтовний репертуар для проведення практичних занять	18
IV. Навчально-методична карта дисципліни VII семестр	21
Навчально-методична карта дисципліни VIII семестр	22
V. Завдання для самостійної роботи	23
VI. Індивідуальна навчально-дослідна робота	25
VII. Система поточного та підсумкового контролю	30
VIII. Методи навчання	35
IX. Методичне забезпечення курсу	35
X. Рекомендована література	36
Основна	36
Додаткова	36

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча програма навчального курсу «Методика роботи з вокальним ансамблем» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньої програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану галузі знань 0202 «Мистецтво» напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво» професійного спрямування «Сольний спів» 2012 та 2013 років вступу.

У програмі визначено: 1) обсяг теоретичних і методичних знань, які мають опанувати студенти професійного спрямування «Сольний спів» першого (бакалаврського) освітнього рівня, що здобувають додаткову кваліфікацію «Керівник вокального ансамблю»; 2) групи фахових компетенцій, необхідних для роботи з професійними, навчальними та аматорськими вокальними ансамблями; 3) розподіл навчального матеріалу за модулями (змістовими модулями) та академічного часу для його засвоєння; 4) форми й види навчальної діяльності студентів у процесі засвоєння курсу; 5) необхідне методичне забезпечення та систему оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни.

Мета викладання дисципліни – формування у студентів готовності до роботи з вокальними ансамблями.

Завдання навчального курсу:

- ознайомлення студентів з фаховими вимогами до керівника вокального ансамблю та специфікою його професійної діяльності;
- вивчення студентами принципів організації та діяльності професійних, навчальних і аматорських вокальних ансамблів;
- засвоєння студентами методів роботи над ансамблевими творами;
- формування у студентів особистісних і професійно-педагогічних компетенцій у процесі моделювання фахової діяльності керівника вокального ансамблю;
- опанування студентами навичок самостійної роботи з науково-методичною літературою, уміння добирати й систематизувати вокально-технічний матеріал, навчальний і концертний репертуар для вокальних ансамблів;
- розвиток дослідницьких умінь студентів у процесі виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Міждисциплінарний взаємозв'язок. Засвоєння навчального курсу «Методика роботи з вокальним ансамблем» передбачає інтеграцію знань, умінь і навичок з таких дисциплін: сольфеджіо; сольний спів; методика викладання сольного співу; вокальний ансамбль; диригування; концертмейстерський клас; музична педагогіка.

Вивчення дисципліни «Методика роботи з вокальним ансамблем» сприяє формуванню у студентів таких фахових та загальних **компетентностей**:

- *вокально-методична* (володіння методикою постановки голосу, методами розвитку вокальної техніки, культури співу, творчого потенціалу співака; знання принципів класифікації співацьких голосів та вміння правильно визначити тип голосу співака у процесі формування виконавського складу ансамблю; спроможність проектувати репертуар для різних типів вокальних ансамблів);

- *вокально-виконавська* (володіння вокальною технікою (співацька постава, звукоутворення, чисте звуковистне інтонування, розвинене дихання і звуковедення, атака звука, висока співацька позиція, дикція, артикуляція, робочий діапазон тощо); здатність виявити найкращі художні властивості співацького голосу (вібрація, тембр, польотність, рухливість тощо); уміння співати з супроводом і без нього; сформованість навичок ансамблевого співу);

- *музично-теоретична* (уміння читати нотний текст з аркуша; володіння навичками сольфеджування одноголосного й багатоголосного музичного матеріалу; розвиненість внутрішнього слуху та функціонального вокального слуху; здатність застосовувати у процесі навчання та фахової діяльності знання з теорії музики, гармонії, аналізу музичних форм, поліфонії; сформованість музично-теоретичного тезаурусу);

- *інструментально-виконавська* (уміння грати на фортепіано вокальні вправи з супроводом, модулюючи у всі тональності (вгору і вниз); здатність грати по нотах і підбирати на слух нескладний акомпанемент до вокальних творів; уміння грати на фортепіано партитури для вокальних ансамблів різного виконавського складу (однорідного й мішаного; 2-, 3-, 4-голосного);

- *музично-інформаційна і технологічна* (здатність до самостійного пошуку музичного матеріалу в мережі Інтернет, репертуарних збірках, навчально-методичних посібниках; уміння працювати з мікрофоном, звукопідсилювальною та звуковідтворювальною апаратурою);

- *організаційна* (здатність планувати, організовувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію суб'єктів музично-виконавського та музично-освітнього процесу; уміння організувати роботу музично-творчих колективів, шкільних вокальних гуртків);

- *комунікативна* (здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності; здатність працювати у творчому колективі; вільне володіння українською мовою відповідно до норм культури мовлення);

- *науково-дослідницька* (здатність виконувати навчально-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності; здатність до нестандартних рішень типових задач і здатність вирішувати нестандартні завдання щодо керівництва вокальними колективами).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ»

Курс: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 5</p> <p>Кількість модулів: 4</p> <p>Кількість змістових модулів: 10</p> <p>Загальна кількість годин: 180</p> <p>Кількість годин на тиждень: 2</p>	<p>Шифр та назва галузі знань: 0202 «Мистецтво»</p> <p>Шифр та назва напрямку підготовки: 6.020204 «Музичне мистецтво».</p> <p>Професійне спрямування: «Сольний спів»</p> <p>Освітній рівень: перший (бакалаврський)</p>	<p>Дисципліна обов'язкова</p> <p>Рік підготовки: IV</p> <p>Семестри: VII – VIII</p> <p>Аудиторні заняття: 56 годин : лекції – 28 год.; практичні – 28 год.;</p> <p>Модульний контроль – 8 год.</p> <p>Семестровий контроль – 36 год.</p> <p>Самостійна робота: 80 год.</p> <p>Форма підсумкового контролю: залік (VII семестр) екзамен (VIII семестр)</p>

**II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ»
VII семестр**

МОДУЛЬ 1 – ЛЕКЦІЙНИЙ									
№ теми	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семинарських	Практичних	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Класифікація вокальних ансамблів									
1.1	Поняття вокального ансамблю. Класифікація вокальних ансамблів	4	2	2				2	
1.2	Завдання діяльності та функції вокальних ансамблів	4	2	2				2	
1.3	Типи й види вокальних ансамблів	4	2	2				2	
	Разом	12	6	6				6	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Ознаки та виконавський склад вокальних ансамблів									
2.1	Стильова і жанрова ознаки вокальних ансамблів (професійне спрямування, напрям діяльності)	4	2	2				2	
2.2	Видова і типова ознаки вокальних ансамблів (кількісний та якісний склад)	4	2	2				2	
	Разом	8	4	4				4	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 Репертуар вокальних ансамблів									
3.1	Структура репертуару професійних та навчальних вокальних ансамблів	6	2	2				4	
3.2	Формування репертуару аматорських вокальних ансамблів	6	2	2				4	
	МКР за темами лекційного модуля	2							2
	Разом	14	4	4				8	2

МОДУЛЬ 2 – ПРАКТИЧНИЙ									
№ теми	Назви практичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семинарських	Практичних	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1									
Форми й методи засвоєння керівником ансамблевого репертуару									
1.1	Теоретичний аналіз партитур для 2-, 3-, 4-голосних ансамблів	4	2			2		2	
1.2	Виконавський аналіз партій різних видів і типів вокальних ансамблів	4	2			2		2	
1.3	Гра партитур ансамблевих творів для однорідних і мішаних складів	4	2			2		2	
	Разом	12	6			6		6	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2									
Методика роботи над ансамблевими творами									
2.1	Методика роботи над творами для дитячих вокальних ансамблів	6	2			2		4	
2.2	Методика роботи над творами для навчальних студентських вокальних ансамблів	6	2			2		4	
2.3	Методика роботи над творами для аматорських вокальних ансамблів	6	2			2		4	
2.4	Методика роботи над творами для професійних вокальних ансамблів	6	2			2		4	
МКР за темами практичн. модуля		2							2
	Разом	26	8			8		16	2
	Усього за VII семестр	72	28	14		14		40	4

VIII семестр

МОДУЛЬ 1 – ЛЕКЦІЙНИЙ									
№ теми	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семінарських	Практичних	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Організація діяльності вокального ансамблю									
1.1	Методи організації вокального ансамблю	4	2	2				2	
1.2	Репетиційний процес у вокальному ансамблі	4	2	2				2	
1.3	Концертна діяльність вокального ансамблю	4	2	2				2	
	Разом	12	6	6				6	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Керівництво вокальним ансамблем									
2.1	Формування навичок ансамблевого співу на заняттях навчальних та аматорських колективів	4	2	2				2	
2.2	Методи управління вокальним колективом (диригентська техніка, функціональний вокальний слух, інструментальні навички, вербальна і невербальна комунікація)	4	2	2				2	
	Разом	8	4	4				4	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 Фахові вимоги до керівника вокального ансамблю									
3.1	Особистісні компетенції керівника вокального ансамблю	4	2	2				2	
3.2	Професійно-педагогічна компетентність керівника ансамблю	4	2	2				2	
	МКР за темами лекційного модуля	2							2
	Разом	10	4	4				4	2

МОДУЛЬ 2 – ПРАКТИЧНИЙ									
№ теми	Назви практичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семінарських	Практичних	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1									
Моделювання репетиційного процесу у вокальному ансамблі									
1.1	Моделювання репетиційного процесу в навчальному вокальному ансамблі	4	2			2		2	
1.2	Моделювання репетиційного процесу в аматорському вокальному ансамблі	4	2			2		2	
1.3	Моделювання репетиційного процесу у професійному вокальному ансамблі	4	2			2		2	
	Разом	12	6			6		6	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2									
Моделювання сценічних ситуацій на заняттях вокального ансамблю									
2.1	Підготовка вокального ансамблю до концертного виступу	4	2			2		2	
2.2	Ансамблевий спів у різних акустичних умовах	4	2			2		2	
2.3	Моделювання діяльності керівника ансамблю на генеральній репетиції	4	2			2		2	
2.4	Аналіз концертно-виконавської діяльності колективу	4	2			2		2	
МКР за темами практичн. модуля		2							2
ІНДЗ		12						12	
Семестровий контроль		36							36
	Разом	66	8			8		20	2+36
	Усього за VIII семестр	108	28	14		14		40	4+36

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ»

VII семестр

МОДУЛЬ 1 – ЛЕКЦІЙНИЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Класифікація вокальних ансамблів

Тема 1.1 (2 год.). *Поняття вокального ансамблю. Класифікація вокальних ансамблів.* Вокальний ансамбль як музично-виконавський колектив. Вокальний ансамбль як музичний твір. Ансамбль як вид злагодженості виконавців однієї партії (усього колективу). Класифікація ансамблів за напрямками діяльності – професійні, навчальні аматорські. Спільне та відмінне в роботі цих колективів.

Тема 1.2 (2 год.). *Завдання діяльності та функції вокальних ансамблів.* Соціальне призначення професійних, навчальних та аматорських вокальних ансамблів. Професійні вокальні ансамблі (функціонують у концертних організаціях). Навчальні – у навчальних заклади культури і мистецтв, педагогічних ВНЗ. Аматорські – у навчальних закладах, на підприємствах, будинках культури тощо. Функції професійного вокального ансамблю – концертно-виконавська; музично-просвітницька. Функції аматорського вокального ансамблю – самореалізація учасників ансамблю в активній вокально-виконавській діяльності; задоволення власних естетичних потреб виконавців; пропагування пісенного репертуару. Функції навчального вокального ансамблю – формування й розвиток навичок ансамблевого співу; опанування методів роботи з вокальним ансамблем.

Тема 1.3 (2 год.). *Типи й види вокальних ансамблів.* Однорідні ансамблі (дитячі, жіночі, чоловічі). Мішані ансамблі. Одноголосні ансамблі. Багатоголосні (2-, 3-, 4-) ансамблі. Виконавський склад таких колективів. Особливості організації та діяльності, добру навчального і концертного репертуару. Спільне та відмінне в аранжуванні творів для різних типів і видів вокальних ансамблів. Специфіка ансамблевого співу а cappella та з супроводом. Види акомпанементу для вокального ансамблю (фортепіано, гітара, баян, фонограма «мінус 1», оркестр, інструментальний ансамбль тощо). Виконання партитури та нотація ансамблевих партій для різних типів і видів ансамблів.

Основні поняття змістового модуля 1: вокальний ансамбль; професійний вокальний ансамбль; навчальний вокальний ансамбль; аматорський вокальний ансамбль; однорідні ансамблі; мішані ансамблі; функції вокальних ансамблів.

Література основна: [1; 2; 4; 11].

Література додаткова: [24; 29; 33].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Ознаки та виконавський склад вокальних ансамблів

Тема 2.1 (2 год.). Стильова і жанрова ознаки вокальних ансамблів. Ознаки вокального ансамблю – спільна мета, спільна діяльність (навчальна, концертно-виконавська, громадська). Ансамблі академічного співу. Естрадні вокальні ансамблі. Ансамблі народного співу. Рок-гурти. Фолк-групи. Вокально-інструментальні ансамблі (класичні, естрадні, народні тощо). Професійне спрямування та напрями діяльності вокальних колективів.

Тема 2.2 (2 год.). Видова і типова ознаки вокальних ансамблів. Кількісний і якісний склад вокальних ансамблів. Однорідні ансамблі (дитячі, жіночі, чоловічі). Мішані ансамблі. Одноголосні ансамблі. Багатоголосні (2-, 3-, 4-) ансамблі. Характеристика співацьких голосів, які входять до складу однорідних і мішаних ансамблів. Жіночі голоси – сопрано (колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, лірико-драматичне, драматичне), меццо-сопрано (ліричне, драматичне), контральто (низьке меццо-сопрано). Чоловічі голоси – тенор (альтино, ліричний, лірико-драматичний, драматичний), баритон (ліричний, лірико-драматичний, драматичний), бас (профундо, кантанте, центральний, октава). Особливості звучання різних типів голосів (за тембром, діапазоном, силою). Малі форми (дуети, тріо, квартети, квінтети). Вокальні ансамблі, в яких кожен партію виконують 2-4 виконавці.

Основні поняття змістового модуля 2: академічний вокальний ансамбль; естрадний вокальний ансамбль; народний вокальний ансамбль; рок-група; фолк-група; одноголосні ансамблі; 2-голосні ансамблі; 3-голосні ансамблі; 4-голосні ансамблі.

Література основна: [10 – 13].

Література додаткова: [16; 24; 32; 33].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Репертуар вокальних ансамблів

Тема 3.1 (2 год.). Структура репертуару професійних та навчальних вокальних ансамблів. Твори композиторів-класиків для вокальних ансамблів (оригінальні – дуети, тріо, квартети, квінтети тощо; перекладення для певного складу виконавців). Народні пісні. Твори сучасних композиторів (оригінальні, перекладення). Шкільний пісенний репертуар (вокальні твори для дітей, хорові твори, ансамблеві твори). Технологія аранжування творів для вокальних ансамблів різного виконавського складу.

Тема 3.2 (2 год.). Формування репертуару аматорських вокальних ансамблів. Добір репертуару для аматорського колективу з урахуванням рівня музичної підготовки учасників ансамблю. Специфіка навчання нотної грамоти аматорів у процесі роботи над ансамблевими творами. Формування вокальних навичок на заняттях аматорського колективу. Методи вивчення ансамблевих партій на слух. Структура репертуару (перекладення творів сучасних композиторів для вокального ансамблю; народні пісні а caprella та з супроводом).

Основні поняття змістового модуля 3: структура репертуару вокального ансамблю; репертуар навчального вокального ансамблю; репертуар професійного вокального ансамблю; репертуар аматорського вокального ансамблю, оригінальні твори, аранжування, перекладення музичного матеріалу.

Література основна: [3 – 5].

Література додаткова: [17; 19; 34].

МОДУЛЬ 2 – ПРАКТИЧНИЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Форми й методи засвоєння керівником ансамблевого репертуару

Тема 1.1 (2 год.). Теоретичний аналіз партитур для 2-, 3-, 4-голосних ансамблів. Добір нотного матеріалу для проведення занять 2-, 3-, 4-голосними ансамблями (однорідними, мішаними). Систематизація партитур за рівнем виконавської складності. Художньо-педагогічний аналіз творів. Музично-теоретичний аналіз партитур. Виконавський аналіз партитури. Гра партитури на фортепіано.

Тема 1.2 (2 год.). Виконавський аналіз партій різних видів і типів вокальних ансамблів. Виявлення виконавських труднощів ансамблевих партій та методів їх подолання. Теситурні умови кожної партії (діапазон). Характер звуковедення. Особливості співацького дихання, дикції артикуляції тощо.

Тема 1.3 (2 год.). Гра партитур ансамблевих творів для однорідних і мішаних складів. Особливості виконання партитур на фортепіано для однорідних та мішаних ансамблів (доцільний вибір аплікатури, плавне з'єднання акордів тощо). Гра партитури на фортепіано (з педаллю, без педалі). Розподіл тематичного матеріалу у правій та лівій руках. Спрощення фактури (за необхідності). Спів окремих партій з одночасною грою партитури на інструменті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Методика роботи над ансамблевими творами

Тема 2.1 (2 год.). Методика роботи над творами для дитячих вокальних ансамблів. Робота із збірками дитячого пісенного репертуару. Теоретичний аналіз творів для дитячих ансамблів різних вікових груп. Проектування плану роботи над ансамблевим твором. Читання партитури та спів окремих партій. Визначення виконавських труднощів та методів роботи над формуванням навичок ансамблевого співу у школярів. Урахування вікових особливостей виконавців та рівня їх музичної підготовки.

Тема 2.2 (2 год.). Методика роботи над творами для навчальних студентських вокальних ансамблів. Педагогічна доцільність творів для навчальних ансамблів (мета, завдання формування певних ансамблевих навичок, розвиток музичних здібностей, підготовка до керівництва вокальним ансамблем). Художньо-педагогічний, музично-теоретичний та вокально-виконавський аналіз твору. Гра партитури на фортепіано.

Виконання голосом усіх партій та визначення вокальних труднощів у них. Вибір доцільних методів і прийомів роботи над твором. Робота над диханням, звуковеденням, дикцією, артикуляцією. Опанування студентами репетиційної техніки. Розучування твору з навчальним ансамблем.

Тема 2.3 (2 год.). Методика роботи над творами для аматорських вокальних ансамблів. Адаптація пісенного репертуару для виконання аматорським вокальним ансамблем (обробка, перекладення аранжування). Урахування специфіки роботи з аматорами (діапазон партій, зручні теситурні умови, рівень музичних знань та сценічної культури тощо). Гра адаптованої партитури на фортепіано (баяні, акордеоні, клавішних інструментах). Виконання голосом усіх партій та визначення вокальних труднощів у них. Вибір доцільних методів і прийомів роботи над твором. Робота над навичками ансамблевого співу – диханням, дикцією, артикуляцією тощо.

Тема 2.4 (2 год.). Методика роботи над творами для професійних вокальних ансамблів. Робота з творами композиторів класиків для вокальних ансамблів різного кількісного та якісного складу. Художньо-педагогічний, музично-теоретичний та вокально-виконавський аналіз твору. Гра партитури на фортепіано. Виконання голосом усіх партій та визначення вокальних труднощів у них. Вибір доцільних методів і прийомів роботи над твором. Застосування студентами репетиційної техніки. Розучування творів з навчальним ансамблем з дотриманням авторських вимог. Аналіз адаптованих творів для професійного вокального ансамблю (однорідного, мішаного). Робота над гармонічним і мелодичним строем. Робота над диханням, звуковеденням, дикцією, артикуляцією.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (40 годин)

Самостійне опрацювання студентами науково-педагогічної, вокально-методичної і мистецтвознавчої з теорії та методики ансамблевого співу. Самостійна робота студентів над партитурами для різни з видів і типів вокальних ансамблів. Теоретичний аналіз партитур з метою їх застосування у роботі з певним видом вокального ансамблю. гра партитур на фортепіано. Виконання голосом окремих партій. Добір та виконання на фортепіано вправ для вокальних ансамблів з модуляціями у всі тональності вгору і вниз.

VIII семестр

МОДУЛЬ 1 – ЛЕКЦІЙНИЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Організація діяльності вокального ансамблю

Тема 1.1 (2 год.). Методи організації вокального ансамблю. Набір учасників колективу, їх прослуховування, визначення типу співацького голосу та робочого діапазону, тембру й сили звучання. Формування складу окремих партій та ансамблю в цілому. Проведення зборів колективу, обрання

активу та відповідальних за різні ділянки роботи в ансамблі (староста, бібліотекар та ін.). Організація репетиційного процесу (підготовка приміщення, навчально-методичної та нотної літератури, музичних інструментів тощо). Складання розкладу занять (репетицій). Проектування і пошиття сценічних костюмів. Придбання апаратури та іншого обладнання для проведення занять і концертних виступів. *Методи:* рекламування, діагностування, бесіда, опитування тощо.

Тема 1.2 (2 год.). Репетиційний процес у вокальному ансамблі. Планування роботи вокального ансамблю на рік, півріччя. Програма вокального ансамблю. Складання навчальної та концертної програми колективу. Робота керівника над ансамблевими творами (аналіз партитур, адаптація творів для певного складу виконавців). Репетиційна робота: робота над вокальними вправами на різні види ансамблевої техніки (одноголосні та багатоголосні вправи). Робота над ансамблевими творами з дотриманням визначених етапів (слухання твору в записі, розбір – сольфеджування партій, спів з літературним текстом). Робота з окремими ансамблевими партіями (чистота інтонування, мелодичний стрій в партіях, робота над дикцією та артикуляцією, динамікою та агогікою тощо). Збалансованість звучання партій в ансамблі. Робота над гармонічним строем (спів окремих акордів усіма партіями у різних темпах та на різних динамічних відтінках), динамікою, якістю співацького звука, художнім образом. Підготовка ансамблю до концертного виступу (психологічна установка, підготовка костюмів, готовність до сценічної діяльності).

Тема 1.3 (2 год.). Концертна діяльність вокального ансамблю. ознайомлення учасників колективу із планом концертних виступів на рік, півріччя, поточний місяць. Визначення творів для складання концертної програми з урахуванням рівня підготовки слухачів. Формування в учасників ансамблю навичок сценічної діяльності (робота в різних акустичних умовах, дотримання правил ансамблевого співу у залах/сценах з різною акустиккою, формування навичок роботи з мікрофонами, рух по сцені, поєднання сценічних рухів зі співом, співацька постава, міміка, жести тощо). Закріплення навичок сценічної діяльності у процесі репетицій та концертних виступів. Обговорення кожного концертного виступу ансамблю (аналіз допущених помилок, визначення методів їх подолання, планування подальшої роботи колективу).

Основні поняття змістового модуля 1: організація вокального ансамблю, організація репетиційного процесу, репетиційна техніка, робота над ансамблевим твором, навички сценічної діяльності.

Література основна: [1 – 3; 9; 12 – 14].

Література додаткова: [16; 20; 31 – 33].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Керівництво вокальним ансамблем

Тема 2.1 (2 год.). Формування навичок ансамблевого співу на заняттях навчальних та аматорських колективів. Розвиток мелодичного та гармонічного слуху ансамблістів. Інтонційний ансамбль у партіях (інтонування інтервалів та акордів). Формування тембрового забарвлення звука у межах однієї ансамблевої партії. Специфіка ансамблевого дихання. Пофразне дихання. Формування єдиної манери артикуляції голосних звуків. Робота над дикцією у вокальному ансамблі. Метро-ритмічна чіткість ансамблевого співу, синхронність ансамблевої дикції.

Тема 2.2 (2 год.). Методи управління вокальним колективом. Аналітико-слухові навички керівника. Функціональний вокальний слух. Диригентська техніка (мануальна техніка, елементи диригування головою). Інструментальні навички (гра партитур на фортепіано, виконання на інструменті комплексу вокальних вправ). навички комплексного виконавства (одночасний спів партій та гра партитури з елементами диригування). Вербальна і невербальна комунікація на заняттях вокального ансамблю та в процесі концертних виступів.

Основні поняття змістового модуля 2: співацьке дихання, ансамблеве дихання, темброве забарвлення звука, мелодична ансамбль у партіях, гармонічний стрій, робота над дикцією та артикуляцією.

Література основна: [1 – 3; 9; 10 – 14].

Література додаткова: [16; 20; 31 – 33].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Фахові вимоги до керівника вокального ансамблю

Тема 3.1 (2 год.). Особистісні компетенції керівника вокального ансамблю. Особистісні якості (вимогливість, доброзичливість, толерантність, пунктуальність тощо). Музичні здібності (музичний слух, музична пам'ять, відчуття метроритму тощо). Індивідуальні психологічні особливості (темперамент, інтуїція, здатність до самовдосконалення тощо). Творчий імідж (виконавська манера, манера спілкування з колективом та окремими його учасниками; зовнішній вигляд тощо). Стиль роботи керівника ансамблю (опікунський, демократичний, творчо-діловий, авторитарний як один із можливих).

Тема 3.2 (2 год.). Професійно-педагогічна компетентність керівника ансамблю. Фахові знання (історико-теоретичні, психолого-педагогічні, філософсько-естетичні, методичні; знання різножанрового репертуару для вокальних ансамблів). Спеціальні навички (аналітико-слухові, вокальні, диригентські, інструментальні, комплексного виконавства тощо). Уміння (організаторські, музично-творчі, педагогічні, дослідницькі тощо). Методична компетентність керівника вокального ансамблю (володіння методикою роботи з вокальним ансамблем володіння методами формування й розвитку навичок ансамблевого співу, уміння працювати з науково-методичною і нотною літературою тощо).

Основні поняття змістового модуля 3: особистісні якості, музичні здібності, темперамент, творчий імідж, стиль роботи керівника ансамблю; фахові знання, спеціальні навички, професійні уміння, аксіологічна настанова, методична компетентність.

Література основна: [2; 8 – 10; 12 – 14].

Література додаткова: [18; 20; 21; 33].

МОДУЛЬ 2 – ПРАКТИЧНИЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Моделювання репетиційного процесу у вокальному ансамблі

Тема 1.1 (2 год.). Моделювання репетиційного процесу в навчальному вокальному ансамблі. Моделювання на заняттях навчального студентського вокального ансамблю педагогічних ситуацій. Імітація діяльності керівника навчального ансамблю (розспівування колективу та окремих партій, робота над фрагментами ансамблевих творів – 2-голосних, 3-голосних, 4-голосних). Робота над унісоном та єдиним тембровим забарвленням голосів у партіях. Робота над вертикальним строем. Динамічна гнучкість ансамблю тощо. Підготовка майбутніх керівників вокальних ансамблів до професійної діяльності (формування педагогічного репертуару, оволодіння методами роботи на ансамблевими творами, опанування репетиційної техніки, формування навичок педагогічного спілкування у музично-творчому колективі тощо).

Тема 1.2 (2 год.). Моделювання репетиційного процесу в аматорському вокальному ансамблі. Імітація діяльності керівника аматорського ансамблю (розспівування колективу та окремих партій, робота над фрагментами ансамблевих творів – 2-голосних, 3-голосних, 4-голосних). Робота над унісоном та єдиним тембровим забарвленням голосів у партіях. Робота над вертикальним строем. Динамічна гнучкість ансамблю тощо. Підготовка майбутніх керівників вокальних ансамблів до професійної діяльності аматорських колективах (формування репертуару для різних складів самодіяльних ансамблів; оволодіння методами роботи на ансамблевими творами – естрадними, народними; опанування репетиційної техніки; засвоєння методів навчання ансамблевого співу у взаємозв'язку з вивченням елементарної теорії музики; засвоєння методів вивчення партій на слух; опанування спеціальної термінології, доступної для самодіяльних співаків; формування навичок педагогічного спілкування в аматорському вокальному ансамблі тощо).

Тема 1.3 (2 год.). Моделювання репетиційного процесу у професійному вокальному ансамблі. Засвоєння студентами специфіки роботи з професійним вокальним ансамблем. Організація репетиції (заняття). Дотримання творчої дисципліни в колективі. Розспівування партій (робота над вокальними вправами на різні види ансамблевої техніки). Робота над творами концертної програми (перевірка знання виконавцями своїх партій; дотримання ансамблю в партіях; гармонічний стрій в акордах; темброве забарвлення партій;

динамічна гнучкість колективу тощо). Робота на сцені з мікрофонами; відпрацювання навичок сценічного руху; робота в костюмах тощо. Засвоєння студентами означених умінь і навичок на практичному занятті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Моделювання сценічних ситуацій на заняттях вокального ансамблю

Тема 2.1 (2 год.). Підготовка вокального ансамблю до концертного виступу. Засвоєння студентами основних складових підготовки учасників ансамблю до концертного виступу: 1) вирішення організаційних питань, пов'язаних із перевезенням костюмів, апаратури тощо; 2) розпізування колективу перед концертом; 3) розміщення колективу у гримерних кімнатах (підготовка сценічних костюмів, гримування тощо); 4) коротка інформація про наповненість глядачевої зали, рівень підготовки публіки тощо; 5) психологічна настанова, створення стану емоційного піднесення, впевненості у своїх силах і творчих можливостях; 6) поведінка за лаштунками сцени, толерантне ставлення до інших учасників концерту.

Тема 2.2 (2 год.). Ансамблевий спів у різних акустичних умовах. Специфіка ансамблевого співу в навчальній аудиторії та на сцені. Особливості співу а cappella та з супроводом на великій і малій сценах. Розвиток слухових навичок у процесі виконання ансамблевих творів з оркестром, інструментальним ансамблем, під фонограму «мінус 1» тощо. Правильне розміщення вокального ансамблю на сцені з урахуванням її акустичних особливостей та наявності мікрофонів (динамічних, конденсаторних).

Тема 2.3 (2 год.). Моделювання діяльності керівника ансамблю на генеральній репетиції. Засвоєння студентами змісту роботи керівника вокального ансамблю на генеральній репетиції: 1) створення творчої атмосфери та дотримання темпоритму репетиції на сцені, раціональне використання відведеного на неї часу; 2) співпраця зі звукорежисером, світлотехніком, працівниками сцени; 3) відпрацювання з учасниками вокального ансамблю сценічного руху в костюмах (вихід на сцену, міміка, жести, хореографічні елементи, уклін тощо); 4) перевірка якості звучання окремих партій та ансамблю в цілому; 5) коригування сили та якості звучання голосів у процесі виконання уривків творів концертної програми; 6) виконання творів на сцені з мікрофонами у зазначеному в програмі порядку.

Тема 2.4 (2 год.). Аналіз концертно-виконавської діяльності колективу. Засвоєння студентами схеми аналізу концертного виступу вокального ансамблю: 1) подяка колективу та окремим його учасникам; 2) аналіз виступу колективу в цілому з урахуванням реакції глядачів; 3) аналіз допущених помилок; 4) постановка нових завдань для наступних концертних виступів ансамблю; 5) організація перевезення костюмів та апаратури репетиційну базу колективу.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (40 годин)

Виконання студентом реферату (ІНДЗ) з методики роботи з вокальним ансамблем: самостійне опрацювання науково-методичної і мистецтвознавчої літератури; аналіз публікацій з обраної теми; визначення напрямів наукового пошуку; виклад результатів дослідження; технічне оформлення роботи; підготовка презентації. Опрацювання тем лекційного та практичного модулів.

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Вокально-технічні вправи

Вправи для розвитку вокальної техніки (розспівування; згладжування регістрів; формування однохарактерності звучання голосних; техніка дихання, кантілена; артикуляція, дикція; резонування; інтонування, розвиток слуху; філірування; розвиток рухливості голосу):

- *Єгоричева М.* Вправи для розвитку вокальної техніки.
- *Ємельянов В.* Фонопедичні вправи.

Твори для жіночих вокальних ансамблів

Українські народні пісні:

- Обробка *В. Войта*. „Тиха вода”;
- Обробка *В. Войта*. „Ой вийду я на вулицю”;
- Обробка *В. Войта*. „Глибока кирниця”;
- Обробка *О. Сандлера*. „Ой джигуне, джигуне”;
- Обробка *А. Кос-Анатольського*. „Ой візьму відерце”;
- Обробка *М. Лисенка*. „Зелененький барвіночку”;
- Обробка *С. Людкевича*. „Ой, співаночки мої”;
- Обробка *А. Омельченка*. „У вишневому садочку”;
- Обробка *Т. Пляченко*. „Якби мені черевики”;
- Обробка *Т. Пляченко*. „Гиля, гиля сірі гуси”;
- Обробка *Т. Пляченко*. „Ти до мене не ходи”;
- Обробка *Т. Пляченко*. „Дощик накрапає”.

Романси та пісні:

- *Н. Андрієвська*, сл. Л. Реви. „Якби я вміла вишивать”;
- *Р. Бабич*. „Хлопці кучеряві”;
- *І. Білозір*. „Пшеничне перевесло”;
- *Е. Гріг*. «Заход соннца»;
- *О. Злотник*. „Мамина доня”;
- *А. Новіков*. „Ясный місяць”;
- *О. Пляченко*. „Дівоча весна”;
- *О. Пляченко*. „Поклич мене”;
- *О. Пляченко*. „Чарівниця”;
- *І. Поклад*. „Чарівна скрипка”;
- *К. Стеценко*, сл. В. Самійленка. „Вечірня пісня”;
- *І. Шамо*. „Три поради”;
- *Ф. Шуберт*. „Ave, Maria”.

Твори для чоловічих вокальних ансамблів

Українські народні пісні:

- Обробка *В. Косенка*. „Взяв би я бандуру”;
- Обробка *В. Косенка*. „Удовицю я любив”;
- Обробка *М. Лисенка*. „Казав мені батько”;
- Обробка *М. Лисенка*. „Там, де Ятрань круто в’ється”;
- Обробка *С. Людкевича*. „Ой ти, дівчино, заручена”;
- Обробка *Г. Майбороди*. „Чия ж то хатина?”;
- Обробка *Л. Ревуцького*. „Чуєш, брате мій”;
- Обробка *Н. Скоробагатька*. „Повій, вітре, на Вкраїну”;
- Обробка *В. Таловирі*. „По садочку ходжу”;
- Обробка *П. Човнового*. „Якби мені не тиночки”.

Романси та пісні:

- *О. Білаш*, сл. Д.Павличка. „Впали роси на покоси”;
- *О. Білаш*, сл. Д.Павличка. „Два кольори”;
- *Е. Гріг*, сл. С.Гінсберг. „Люблю тебе”;
- *О. Даргомижський*, сл. О. Пушкіна. „Я вас любил”;
- *А. Кос-Анатольський*, сл. І.Франка. „Ой ти, дівчино, з горіха зерня”.

Твори шкільного пісенного репертуару

Українські народні пісні:

- Обробка *В. Гончаренка*. „Іди, іди, дощику”;
- Обробка *М. Каландьонка*. „Ой на горі жито”;
- Обробка *Ж. Колодуб*. „Вийди, вийди, сонечко”;
- Обробка *Є. Льонка*. „Іванчику-білоданчику”;
- Обробка *Ю. Соколовського*. „Дощик”;
- Обробка *Ю. Щуровського*. „Ой, ходила дівчина бережком”.

Твори композиторів-класиків для дітей:

- *Й. Брамс*, обробка А.Цахе. „Колискова”;
- *М. Глінка*. „Жайворонок”, „Гуде вітер вельми в полі”;
- *Е. Гріг*. „Захід сонця”, „Дитяча пісенька”;
- *К. Данькевич*. „Колискова”;
- *В. Моцарт*. „Весняна”, „Колискова”;
- *Т. Попатенко*. „Соловей”;
- *Ф. Шопен*. „Желание”;
- *Ф. Шуберт*. „Форель”.

Твори для вокальних ансамблів мішаного типу

- *О. Білаш*, сл. Д.Павличка. „Молдаваночка”;
- *О. Білаш*, сл. Д.Павличка. „Розійшлись дві стежки”;
- *В. Верменич*, сл. М. Сингаївського „Чорнобривці”;
- *В. Івасюк*. „Чебреці”, „Запроси мене у сни свої”;
- *А. Ешпай*. „Песня о криницах”;
- Обробка *І. Дунаєвського*. „Бульба”;
- Обробка *М. Лентовича*. „Щедрик”;
- Обробка *Ю. Соколовського*. „І шумить, і гуде”;
- Обробка *Г. Цицалюка*. „Вечір надворі”;
- Обробка *Т. Пляченко*. „Ой там, за лісочком”.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

«Методика роботи з вокальним ансамблем»

(напрямок підготовки «Музичне мистецтво», професійне спрямування «Сольний спів») VII семестр

Тижні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Модулі	ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ							МК	ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ							МК	ПМК
Назва модуля	Змістовий модуль 1: Класифікація вокальних ансамблів			Змістовий модуль 2: Ознаки та виконавський склад вокальних ансамблів		Змістовий модуль 3: Репертуар вокальних ансамблів			Змістовий модуль 1: Форми й методи засвоєння керівником ансамблевого репертуару			Змістовий модуль 2: Методика роботи над ансамблевими творами					
Кількість балів за модуль	<i>67 балів</i>								<i>137 балів</i>								
Теми лекцій (відвід. –1 бал за заняття)	Тема 1.1 (1 бал)	Тема 1.2 (1 бал)	Тема 1.3 (1 бал)	Тема 2.1 (1 бал)	Тема 2.2 (1 бал)	Тема 3.1 (1 бал)	Тема 3.2 (1 бал)										
Теми семінарських занять (відв. – 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. – 10 балів)																	
Теми практичних занять (відв. – 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. – 10 б.)									Тема 1.1 (11 балів)	Тема 1.2 (11 балів)	Тема 1.3 (11 балів)	Тема 2.1 (11 балів)	Тема 2.2 (11 балів)	Тема 2.3 (11 балів)	Тема 2.4 (11 балів)		
Самостійна робота	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.		5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.		
	<i>= 15 балів</i>			<i>= 10 балів</i>		<i>= 10 балів</i>			<i>= 15 балів</i>			<i>= 20 балів</i>					
Види поточного контролю (50 б.)								МКР (25 балів)								МКР (25 балів)	
Підсумковий контроль	–																Залік
	Усього за VII семестр – 204 бали (без урахування коефіцієнта). Коефіцієнт – 2,04																

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

«Методика роботи з вокальним ансамблем»

(напрямок підготовки «Музичне мистецтво», професійне спрямування «Сольний спів») VIII семестр

Тижні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Модулі	ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ							МК	ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ							МК	ПК
Назва модуля	Змістовий модуль 1: Організація діяльності вокального ансамблю			Змістовий модуль 2: Керівництво вокальним ансамблем		Змістовий модуль 3: Фахові вимоги до керівника вокального ансамблю			Змістовий модуль 1: Моделювання репетиційного процесу у вокальному ансамблі			Змістовий модуль 2: Моделювання сценічних ситуацій на заняттях вокального ансамблю					
Кількість балів за модуль	<i>67 балів</i>								<i>137 балів</i>								
Теми лекцій (відвід. – 1 бал за заняття)	Тема 1.1 (1 бал)	Тема 1.2 (1 бал)	Тема 1.3 (1 бал)	Тема 2.1 (1 бал)	Тема 2.2 (1 бал)	Тема 3.1 (1 бал)	Тема 3.2 (1 бал)										
Теми семінарських занять (відв. – 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. – 10 балів)																	
Теми практичних занять (відв. – 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. – 10 балів)									Тема 1.1 (11 балів)	Тема 1.2 (11 балів)	Тема 1.3 (11 балів)	Тема 2.1 (11 балів)	Тема 2.2 (11 балів)	Тема 2.3 (11 балів)	Тема 2.4 (11 балів)		
Самостійна робота	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.		5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.		
	<i>= 15 балів</i>			<i>= 10 балів</i>		<i>= 10 балів</i>			<i>= 15 балів</i>			<i>= 20 балів</i>					
Поточний контроль (50 б.)								МКР (25 балів)								МКР (25 балів)	
ІНДЗ (30 балів)	<i>30 балів</i>																
	Усього без урахування коефіцієнта – 234 бали (коефіцієнт – 3,9)																
Підсумковий контроль	<i>40 балів</i>																Екз.

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

VII семестр

№ Зміст. модуля	Зміст завдання	К-сть годин	Література	Академічний контроль	Бали
<i>Лекційний модуль</i>					
1.	Опрацювання літератури з тем: Вокальний ансамбль як музичний колектив. Функції, типи й види вокальних ансамблів.	6	1 – 33	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	15
2.	Опрацювання літератури з тем: Ознаки, виконавський склад, професійне спрямування, напрями діяльності вокальних ансамблів.	4	8 – 14, 34	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	10
3.	Аналіз репертуару професійних та навчальних вокальних ансамблів. Формування репертуару аматорських вокальних ансамблів.	4	8 – 14, 34	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	10
<i>Практичний модуль</i>					
1.	Теоретичний аналіз партитур для 2-, 3-, 4-голосних ансамблів. Виконавський аналіз партій різних видів і типів вокальних ансамблів. Гра партитур ансамблевих творів для однорідних і мішаних складів.	6	8 – 14	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	15
2.	Самостійна роботи над творами для навчальних, аматорських і професійних вокальних ансамблів (гра партитур, спів партій, елементи диригування тощо).	8	3 – 5, 9 – 11, 13	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	20
	Усього	40 годин			70 балів

VIII семестр

№ Зміст. модуля	Зміст завдання	К-сть годин	Література	Академічний контроль	Бали
<i>Лекційний модуль</i>					
1.	Аналіз методів організації вокального ансамблю. Спостереження за репетиційним процесом у вокальному ансамблі та концертною діяльністю вокальних ансамблів. Опрацювання літератури з тем змістового модуля.	6	1 – 34	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності) та екзамені	15
2.	Аналіз методів формування навичок ансамблевого співу на заняттях навчальних та аматорських колективів. Відпрацювання методів управління вокальним колективом.	4	8 – 14, 34	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	10
3.	Опрацювання літератури з тем: Особистісні компетенції керівника вокального ансамблю. Професійно-педагогічна компетентність керівника ансамблю.	4	5, 9, 12 – 14	Контроль на екзамені	10
<i>Практичний модуль</i>					
1.	Моделювання репетиційного процесу у вокальному ансамблі (навчальному, аматорському, професійному).	6	4, 5, 10, 11	Контроль на практичному занятті	15
2.	Підготовка вокального ансамблю до концертного виступу. Ансамблевий спів у різних акустичних умовах. Моделювання діяльності керівника ансамблю на генеральній репетиції. Аналіз концертно-виконавської діяльності колективу.	8	1 – 34	Контроль на практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	20
	Підготовка ІНДЗ (аналіз публікацій з обраної теми; визначення напрямів наукового пошуку; виклад результатів дослідження; технічне оформлення роботи; підготовка презентації).	12	1 – 34	Контроль у процесі захисту ІНДЗ	
	Усього	40 годин			70 балів

VI. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(реферат)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються в процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Виконання студентами ІНДЗ з методики роботи з вокальним ансамблем завершується прилюдним захистом (презентацією) реферату (VIII семестр).

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з методики роботи з вокальним ансамблем – це вид науково-дослідної роботи студента ОКР «бакалавр», який містить елементи дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: поглиблене вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення та практичне застосування його вихідних положень у самостійній навчально-пізнавальній діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних, індивідуальних занять та охоплює частину навчального матеріалу.

Шкала оцінювання ІНДЗ (реферату)

Рівень виконання завдання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25 – 30	Відмінно
Достатній	16 – 24	Добре
Середній	10 – 15	Задовільно
Низький	0 – 9	Незадовільно

Сума балів, отриманих за реферат, ураховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Методика роботи з вокальним ансамблем».

Критерії оцінювання ІНДЗ (реферату)

Бали	Критерії оцінювання реферату
25 – 30 балів	Робота самостійна, творча. Зміст і форма реферату відповідає плану. У роботі витримана пропорційність частин. Матеріал викладений логічно й послідовно. Спостерігається термінологічна чіткість. Відсутні фактичні, орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки. Робота оформлена згідно вимог. Обсяг відповідає встановленим нормам. Під час захисту студент вільно орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми, володіє майстерністю усної доповіді (риторичні уміння; уміння тримати тезу та розгортати її у відповідності до рамок доповіді; уміння визначати особисту позицію; уміння тримати контакт із аудиторією; правильність мови).
16 – 24 бали	Простежується творчий підхід до виконання реферату. Матеріал викладений послідовно, відповідає плану. Інколи простежується порушення логіки. Структура відповідає формі роботи. Наявні незначні фактичні, орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки. Робота оформлена згідно вимог. Обсяг відповідає встановленим нормам. Під час захисту студент вільно орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до питання. Виявляє достатньо умінь усної доповіді.
10 – 15 балів	Простежується спроба підійти до написання реферату самостійно і творчо. Однак план роботи недосконалий, у ньому спостерігається змішування цільових установок. Загальний зміст недостатньо структурований. Простежується невміння групувати матеріал, знаходити зв'язки, встановлювати співвідношення між частинами. Наявні фактичні, орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки. У оформленні є деякі недоліки. Обсяг відповідає встановленим нормам. Під час захисту студент вільно орієнтується у матеріалі, але висловлює свої думки недостатньо аргументовано. Виявляє лише окремі уміння усної доповіді.
0 – 9 балів	Робота написана нашвидку, фрагментарно, позначена несамотійним підходом до виконання. План відсутній або не відповідає змісту й формі. Тема не розкрита. При захисті студент неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності. Оперує лише загальними фразами. Наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ІНДЗ (реферату)

1. Зміст вокально-методичної роботи керівника вокального ансамблю.
2. Науково-педагогічні засади викладання ансамблевого співу.
3. Мистецтвознавчі основи ансамблевого співу.
4. Вокально-технічні прийоми естрадного ансамблевого співу.
5. Порівняльний аналіз методів роботи з професійними та аматорськими вокальними ансамблями.
6. Зміст форми і методи роботи з вокальними ансамблями середніх загальноосвітніх навчальних закладів.
7. Методика навчання ансамблевого співу дітей старшого шкільного віку.
8. Методичні основи індивідуальної вокальної роботи в аматорському ансамблі.
9. З досвіду роботи вітчизняних вокально-інструментальних ансамблів 1960-х – 1970-х рр.
10. Аналіз досвіду роботи вітчизняних вокально-інструментальних ансамблів кінця ХХ століття.
11. Специфіка роботи з чоловічими вокальними квартетами.
12. Особливості добору репертуару для аматорських жіночих вокальних ансамблів.
13. Специфіка професійної діяльності викладача ансамблевого співу вищого навчального закладу.
14. Особливості фахової діяльності керівника професійного вокального ансамблю.
15. Організація вокальних ансамблів у системі вищої педагогічної освіти.
16. Зміст фахової діяльності викладача вокального ансамблю вищого мистецького навчального закладу.
17. Методи навчання ансамблевого співу студентів вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів.
18. Зміст роботи студента над партитурою для вокального ансамблю.
19. Фахові вимоги до керівника вокального ансамблю.
20. Інноваційні методики викладання ансамблевого співу.

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Визначити поняття «вокальний ансамбль».
2. Проаналізувати методи роботи над ансамблевим твором з повним складом вокального ансамблю.
3. Охарактеризувати принципи організації вокального ансамблю.

4. Визначити методи формування тембрового забарвлення співацьких голосів на заняттях вокального ансамблю.
5. Охарактеризувати принципи діяльності вокального ансамблю.
6. Проаналізувати методи розвитку гармонічного слуху учасників вокального ансамблю в процесі вивчення творів а cappella.
7. Назвати види вокальних ансамблів. Визначити спільне та відмінне в їхній діяльності.
8. Проаналізувати методи формування співацьких навичок в учасників вокальних ансамблів.
9. Визначити специфіку діяльності професійного вокального ансамблю.
10. Проаналізувати методи роботи над інтонацією в процесі вивчення творів а cappella для вокального ансамблю.
11. Окреслити структуру заняття професійного вокального ансамблю.
12. Проаналізувати методи роботи над динамічними відтінками в процесі вивчення творів а cappella для вокального ансамблю.
13. Визначити завдання діяльності навчального вокального ансамблю у вищій школі.
14. Описати методику розспівування дитячого вокального ансамблю.
15. Проаналізувати методи організації та формування складу навчальних вокальних ансамблів.
16. Описати послідовність формування навичок ансамблевого співу в процесі роботи над вокальними вправами.
17. Проаналізувати зміст заняття навчального вокального ансамблю.
18. Визначити специфіку читання партитур для 3-, 4-голосних вокальних ансамблів.
19. Визначити соціальну функцію аматорських вокальних колективів.
20. Назвати методи роботи над артикуляцією у вокальному ансамблі (навести приклади вправ).
21. Описати особливості роботи керівника аматорського вокального ансамблю.
22. Проаналізувати методи розвитку музичної пам'яті в учасників вокального ансамблю (навести приклади вправ).
23. Визначити стильові та жанрові ознаки вокального ансамблю.
24. Окреслити зміст репетиційної роботи з вокальним ансамблем на сцені. Охарактеризувати специфіку роботи з мікрофонами.
25. Назвати типи вокальних ансамблів.
26. Описати зміст підготовки вокального ансамблю до концертного виступу.
27. Проаналізувати методи організації дитячих вокальних ансамблів.
28. Визначити особливості проектування концертної програми професійного вокального ансамблю.

29. Визначити зміст організаційно-вихованої роботи в дитячих вокальних ансамблях.
30. Схарактеризувати особливості формування навичок сценічного руху групи «бек-вокал» (backing vocal).
31. Визначити особливості виконавського розвитку учасників дитячого вокального ансамблю.
32. Описати зміст репетиції вокального ансамблю в костюмах. Визначити роль сценічного руху учасників колективу.
33. Визначити склад жіночого вокального ансамблю та виконавські можливості ансамблевих партій.
34. Описати послідовність формування навичок сценічної діяльності в учасників дитячого вокального ансамблю.
35. Визначити склад чоловічого вокального ансамблю та виконавські можливості ансамблевих партій.
36. Визначити особливості формування навичок сценічної майстерності в учасників аматорського вокального ансамблю.
37. Охарактеризувати вокальні ансамблі мішаного типу (склад і виконавські можливості партій).
38. Охарактеризувати особливості формування навичок сценічного руху в учасників дитячого вокального ансамблю.
39. Назвати функції професійних і навчальних вокальних ансамблів.
40. Охарактеризувати особливості формування навичок сценічної культури в учасників дитячого вокального ансамблю.
41. Визначити вікові ознаки вокального ансамблю та їх вплив на вибір методів роботи з колективом.
42. Проаналізувати методи розвитку мелодичного слуху в учасників вокального ансамблю (навести приклади вправ).
43. Визначити кількісний склад вокальних ансамблів.
44. Проаналізувати методи розвитку гармонічного слуху в учасників вокального ансамблю (навести приклади вправ).
45. Визначити особливості ансамблевого співу в дуетах, тріо, квартетах, квінтетах.
46. Проаналізувати методи роботи над дикцією у вокальному ансамблі (навести приклади вправ).
47. Проаналізувати структуру навчального і концертного репертуару вокального ансамблю.
48. Визначити особливості розспівування аматорського народного вокального ансамблю.
49. Охарактеризувати особистісні компетенції керівника вокального ансамблю.
50. Описати методику розспівування естрадного вокального ансамблю.

51. Характеризувати професійні компетенції керівника вокального ансамблю.
52. Описати методику розспівування професійного академічного вокального ансамблю мішаного складу.
53. Описати зміст роботи та структуру діяльності керівника вокального ансамблю.
54. Описати методику розспівування жіночого аматорського вокального ансамблю.
55. Проаналізувати особливості розвитку навичок ансамблевого співу в процесі вивчення 3-, 4-голосних творів.
56. Описати значення роботи над унісоном у вокальному ансамблі.
57. Здійснити порівняльний аналіз роботи групи «бек-вокал» (backing vocal) та вокального ансамблю.
58. Визначити особливості застосування керівником вокального ансамблю навичок диригування у репетиційному процесі.
59. Визначити особливості оформлення партитури для вокального ансамблю та проаналізувати методи читання партитур за фортепіано.
60. Проаналізувати методи формування співацького дихання в учасників вокальних ансамблів (навести приклади вправ).

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО Й ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Розподіл балів за видами навчальної роботи, що присвоюються студентам упродовж вивчення курсу «Методика роботи з вокальним ансамблем»

VII семестр

№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1	Відвідування лекцій	1	7	7
2.	Відвідування практичних занять	1	7	7
3.	Робота на практичному занятті	10	7	70
4.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	14	70
5.	Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50
	Усього без урахування коефіцієнта – 204 бали (коефіцієнт – 2,04)			

VIII семестр

№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1	Відвідування лекцій	1	7	7
2.	Відвідування практичних занять	1	7	7
3.	Робота на практичному занятті	10	7	70
4.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	14	70
5.	Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50
6.	Виконання ІНДЗ (написання реферату)	30	1	30
Усього без урахування коефіцієнта – 234 бали (коефіцієнт – 3,9)				
7.	Підсумковий контроль – екзамен	40	1	40

Максимальний рейтинговий показник – 100 балів.

Максимальна кількість підсумкових балів за період роботи до заліку у VII семестрі становить **204 бали**, що прирівнюється до **100 балів** з урахуванням коефіцієнта (**2,04**).

Максимальна кількість підсумкових балів у VIII семестрі за період роботи до екзамену становить **234 бали**, що прирівнюється до **60 балів** з урахуванням коефіцієнта (**3,9**) + **40 балів** за складання екзамену (без урахування коефіцієнта).

Навчальні досягнення студентів з дисципліни «Методика роботи з вокальним ансамблем» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь і навичок.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, в якій зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення в національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у таблиці, де зазначено загальні критерії оцінювання успішності студентів.

Кожний модуль включає бали за відвідування занять, поточну роботу на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У процесі оцінювання навчальних робіт застосовуються такі методи:

- усного контролю (індивідуальне опитування, співбесіда, ПМК);
- письмового контролю (модульне письмове опитування, перевірка реферату);
- самоконтролю (самоаналіз, самооцінка та самокоригування студентом своїх музично-виконавських і педагогічних дій).

Порядок переведення рейтингових показників успішності в європейську шкалу ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Критерії
90 – 100	«Відмінно»	A	«Відмінно» ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, уміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної і додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань і вмінь.
82 – 89	«Добре»	B	«Дуже добре» ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної і додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення й оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
75 – 81	«Добре»	C	«Добре» (в загальному вірне виконання навчальних завдань з певною кількістю суттєвих помилок).
69 – 74	«Задовільно»	D	«Задовільно» ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент

			спроможний усунути їх із допомогою викладача.
60 – 68	«Задовільно»	Е	«Достатньо» (виконання навчального завдання задовольняє мінімальним критеріям).
35 – 59	«Незадовільно»	FX	«Незадовільно» виставляється студентіві, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Студент має можливість повторного складання екзамену.
1 – 34	«Незадовільно»	F	«Незадовільно» ставиться студентіві, який неспроможний до подальшого навчання чи виконання фахової діяльності без обов'язкового повторного вивчення курсу.

**Шкала та критерії оцінювання відповіді студента
на екзамені з дисципліни «Методика роботи з вокальним ансамблем»**

Кількість балів	Критерії
35 – 40	Відмінне володіння теоретичними й методичними знаннями з курсу. Грунтовна і повна відповідь на 2 питання екзаменаційного білета. Уміння вільно виконувати практичні завдання з відповідних тем, передбачених навчальною програмою. Знання основної і додаткової літератури з дисципліни. Вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань і вмінь.
30 – 34	Вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни. Успішне виконання практичних завдань з відповідних тем. Знання основної і додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення й оновлення знань. Наявність у відповіді студента незначних помилок.
25 – 29	В загальному вірне виконання екзаменаційних завдань з певною кількістю суттєвих помилок.
20 – 24	Вияв знань основного матеріалу курсу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності. Поверхова обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у відповіді на екзаменаційні питання, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.

15 – 19	Відповідь студента на питання екзаменаційного білета задовольняє мінімальні вимоги з навчальної дисципліни.
10 – 14	Відповідь студента поверхова, знання з курсу фрагментарні, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Студент має можливість повторного складання екзамену.
1 – 9	Студент виявив незадовільний рівень знань та неспроможність до фахової діяльності після закінчення ВНЗ (потребує обов'язкового повторного вивчення курсу).

**Розподіл балів за темами змістових модулів,
що присвоюються студентові упродовж вивчення навчального курсу
«Методика роботи з вокальним ансамблем»**

VII СЕМЕСТР

МОДУЛЬ 1 – лекційний							МКР	МОДУЛЬ 2 – практичний							МКР	ІНДЗ
Змістовий модуль 1 (лекційні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 2 (лекційні заняття + самостійна робота)		Змістовий модуль 3 (лекційні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 1 (практичні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 2 (практичні заняття + самостійна робота)					
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 2.1	T 2.2	T 3.1	T 3.2		T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 2.1.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4		
6	6	6	6	6	6	6	25	16	16	16	16	16	16	16	25	–
Усього за період роботи до заліку – 204 бали (без урахування коефіцієнта). Коефіцієнт – 2,04																

VIII СЕМЕСТР

МОДУЛЬ 1 – лекційний							МКР	МОДУЛЬ 2 – практичний							МКР	ІНДЗ
Змістовий модуль 1 (лекційні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 2 (лекційні заняття + самостійна робота)		Змістовий модуль 3 (лекційні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 1 (практичні заняття + самостійна робота)			Змістовий модуль 2 (практичні заняття + самостійна робота)					
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 2.1	T 2.2	T 3.1	T 3.2		T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 2.1.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4		
6	6	6	6	6	6	6	25	16	16	16	16	16	16	16	25	30
Усього за період роботи до екзамену – 234 бали (без урахування коефіцієнта). Коефіцієнт – 3,9 Екзамен – 40 балів																

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- *словесний* (викладення основних положень теорії та методики викладання ансамблевого співу);
- *ілюстративний* (показ викладачем вокально-виконавських методів і прийомів);
- *ілюстративно-словесний* (поєднання викладачем пояснень з ілюстрацією вокально-виконавських і методичних прийомів);
- *репродуктивний* (відтворення студентами педагогічних і методичних прийомів, проілюстрованих викладачем);
- *репродуктивно-варіативний* (поєднання студентом запропонованих викладачем прийомів з іншими формами й методами вокально-виконавської та педагогічної діяльності);
- *креативний, творчий* (створення студентами оригінальних варіантів інтерпретації вокальних вправ та ансамблевих творів; нестандартний підхід до розв'язання педагогічних ситуацій; опанування навичок педагогічної імпровізації);
- *проблемно-пошуковий* (самостійний пошук студентом засобів і способів розв'язання проблемних ситуацій у процесі виконання навчальних і педагогічних завдань);
- *педагогічне проектування* (створення власного проекту роботи над ансамблевим твором чи методики навчання ансамблевого співу із застосуванням інноваційних технологій; підготовка ІНДЗ з обраної теми);
- *педагогічне моделювання* (імітація в навчальному процесі педагогічних ситуацій і професійної діяльності викладача сольного);
- *педагогічний аналіз* (формування педагогічного мислення студентів у конкретних педагогічних ситуаціях засобом аналізу власних дій та діяльності інших студентів);
- *інтеграції* (аккумуляція і синтез знань з різних фахових дисциплін у процесі вирішення вокально-виконавських і педагогічних завдань).

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- навчально-методичні посібники і навчальні програми: [1 – 15];
- нотний матеріал для проведення практичних занять;
- наочність (схеми розміщення на сцені ансамблевих партій, схеми будови співацького апарату тощо);
- відеозаписи занять, репетицій та концертних виступів вокальних ансамблів.

X. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Асафьев Б. Камерный вокальный ансамбль. – Л.: Музыка, 1979.
2. Асафьев Б. О хоровом искусстве : сб. статей. – Л. : Музыка, 1965. – 216 с.
3. Байда Л.А. Вокально-хорова робота у системі підготовки майбутнього вчителя музики. – К. : УДПУ, 1997. – 68 с.
4. Вокальные ансамбли. Дуэты и трио русских и зарубежных композиторов (для женских и мужских голосов в сопровождении фортепиано). – М. : Музыка, 1987. – 48 с.
5. Живов В.Л. Методика анализа хоровой партитуры // Вопросы хороведения на музыкально-педагогическом факультете : сб. науч. трудов. – М. : МГПИ, 1981. – С. 72 – 87.
6. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. – Київ, 1985. – 80 с.
7. Морозов В.П. Биофизические основы вокальной речи. – Л., 1977. – 232 с.
8. Овчаренко Н. Основи вокальної методики: науково-методичний посібник. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 116 с.
9. Осенева М.С., Самарин В.А., Уколова Л.І. Методика работы с детским вокально-хоровым коллективом. – М., 1999. – 222 с.
10. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу: навчально-методичний посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання»). – Кіровоград: КДПУ, 2005. – 80 с.
11. Пляченко Т. Н. Вокально-хорова підготовка майбутніх учителів музики в умовах групового навчання на музично-педагогічному факультеті: дисс. ... канд. пед. наук. – М., 1993. – 230 с.
12. Соколов В.Г. Работа с хором. – М. : Музыка, 1967. – 228 с.
13. Стулова Г.П. Хоровой класс: теория и практика вокальной работы в детском хоре : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов по спец. № 2119 «Музыка». – М. : Просвещение, 1988. – 126 с.
14. Чесноков П.Г. Хор и управление им. – М. : Музгиз, 1961. – 240 с.
15. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. – Київ, 1998. – 160 с.

Додаткова:

16. Алиев Ю. Пути формирования навыков многоголосного пения в детском хоре // Музыкальное воспитание в школе. – М. : Музыка, 1975. – Вып. 10. С. 135 – 148.

17. Абт Ф. Школа пения: избранные упражнения для низких голосов в сопровождении фортепиано. – М.: Музыка, 1985. – 31 с.
18. Вартанян И.А. Звук – Слух – Мозг. – Л., 1981. – 176 с.
19. Виардо П. Упражнения для женского голоса в сопровождении фортепиано. – М.: Музыка, 1967. – 40 с.
20. Вопросы вокальной педагогики. Вып. 7. – М., 1984. – 160 с.
21. Добровольская Н., Орлова Н. Что надо знать учителю о детском голосе. – М., 1972. – 32 с.
22. Егорычева М.И. Упражнения для развития вокальной техники. – К.: Музична Україна, 1980. – 117 с.
23. Емельянов В.В. Фонопедические упражнения: метод. разработка. – Кировоград, 1988. – 29 с.
24. Кочнева И., Яковлева А. Вокальный словарь. – 2-е изд. – Л.: Музыка, 1988. – 70 с.
25. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса. – Киев, 1988. – 144 с.
26. Малинина Е. Вокальное воспитание детей. – Л., 1967. – 45 с.
27. Менабени А.Г. Вокальные упражнения в работе с детьми // Музыкальное воспитание в школе. – М.: Просвещение, 1978. – Вып. 13. – С. 28-37.
28. Менабени А.Г. Методика обучения сольному пению. – М., 1987. – 95 с.
29. Менабени А. Методы вокальной работы в школе // Музыкальное воспитание в школе. Вып.11. – М., 1976. – С. 86 – 94.
30. Назаренко И.К. Искусство пения. – М.: Музгиз, 1963. – 511 с.
31. Огороднов Д. Основные принципы вокального воспитания. – К.: Музична Україна, 1989. – 142 с.
32. Стулова Г.П. Дидактические основы обучения пению : учеб. пособие. – М., 1988. – 69 с.
33. Стулова Г.П. Теория и практика работы с детским хором. – М.: Просвещение, 2002. – 124 с.
34. Тевлина В.К. Методика работы над песней (начальные классы) // Музыкальное воспитание в школе. – М.: Музыка, 1986. – Вып. 17. – С. 33 – 41.